

Modern technika klasszikus köntösben

Ritkán ünnepelhetjük egy új színház megnyitását... Április 20-án viszont ez történt, bemutató előadásával megnyílt a Kálmán Imre Teátrum! A Budapesti Operettszínház a Pesti Broadway egykori patinás létesítményében – amely az utolsó kilenc évtizedben Moulin Rouge néven volt ismert – új játszóhelyet nyitott. Az esemény alkalmával Somfai Pétert, az Operettszínház műszaki igazgatóját kerestük meg, és a felújított játszóhely színpadtechnikai megoldásairól kérdeztük.

Az egykori legendás Somossy Orfeum építészeti megoldásaihoz részben visszatérve, a két színházterem előcsarnokát összenyitották, hangulatos kávézót alakítottak ki. Az orfeum hajdani télikertjét most Kálmán Imre Teátrum néven, 190 fős kamarajátszóhelyként nyitották meg. Az átépítéshez 450 millió Ft állt rendelkezésre, amelynek nagyobbik részét a színházat fenntartó állam, míg 50 milliót a főváros biztosított.

Hogyan sikerült a hajdani mulatóban a színpad modernizálása?

Megpróbáltunk nagyon korszerű eszközöket beépíteni. Elsősorban a mai előadásaink miatt, de más oka is van. A hely szelleme is kötelez.

Az 1894-ben megnyitott épület akkoriban minden szempontból a legmodernebb volt. A Somossy Orfeum volt Magyarország első, kizárólag villanyvilágítással szerelt színháza. 116 izzó volt a nagy színháztermi csillárban, és a teljes színpadi hatásvilágítás is elektromos volt.

A mai Kálmán Imre Teátrum annak idején a Somossy Orfeum télikertjeként nyitotta meg kapuit. A színház Nagymező u. 17-es főbejáratától jobbra eső kávéházon átmenve lehetett az akkor üvegtetős terembe jutni. Egy különleges, varázslatos hely volt, a pálmafák között megbúvó asztalok mellett piros és fehér fényű villanyvilágítás működött, ragyogó fényerővel.

Somossy Károly, a tulajdonos-építető-igazgató számára nagyon fontos volt a művészet mellett a technika is. Jó példák vannak erre. A villanyvilágítás mellett említendő, hogy alig négy hónappal a Lumière testvérek párizsi, első nyilvános filmvetítése után itt, a télikertben volt az első hazai filmvetítés. Az eseményen számos híresség, többek között Ady Endre és Tisza István is részt vett, és el voltak ragadtatva.

Somossy nevéhez kötődik a méltatlanul a feledés homályába merülő Konstantinápoly nevű szórakozónegyed is. A korát sok szempontból megelőző komplexum a mai Petőfi híd budai oldalánál, a lágymányosi lapályra épült, a Duna kiszélesedésében. Innovatív módon előre gyártott elemekből, illetve gyorsan és praktikusán, nagyrészt díszlettechnológiájú koncepció alapján készült. 1896-ban nyílt meg, és a színpadok, mulatók mellett még naponta elsüllyedő, majd az előadásra újra kiemelkedő csatahajót is fel-

► Az Operettszínház és a Kálmán Imre Teátrum közös homlokzata esti megvilágításban

vonultatott – a kor legjobb pirotechnikai effektusai mellett. Két év után Somossy vállalkozása sajnálatos módon csődbe ment. Két okból: a hitelezők mellett a vizuális újdonságnak számító villanyfényre nagyon ráizguló szúnyogok tömegei is a vesztét okozták.

Ilyen történelmi előzmények után pláne köteleességünk volt a magas színvonal – a technikában is. Szerencsére, noha a Kálmán Imre

Teátrum béüzemlése és átadása nem volt egyszerű, de problémamentesen zajlott le.

Mi okozta a nehézséget?

A színpad kicsi, alig 40 m²-es a játéktér, a belmagasság pedig csak 5, illetve néhol 6 méteres. Ezekkel a cseppet sem könnyű adottságokkal indultunk neki az építkezésnek. Az előszínpadot

► A Teátrum Café belső tere

úgy kellett kialakítanunk, hogy ne válassza ketté az impozáns teret. Lőrinczy György főigazgató úr kéréseinek megfelelően többfunkciós teret kellett kialakítanunk, ami gyorsan módosítható. A színpadnak pedig meg kell felelnie Kerényi Miklós Gábor művészeti igazgató magas igényeinek.

A rendelkezésre álló idő ráadásul mindig szűkös volt, pláne a közbeszerzési eljárásokat is figyelembe véve.

Melyek a színpadtechnika előnyei?

A színpad alatt szerencsére van egy 4 m magas tér, bár sajnos csak 3,2 m szélességben. Ebbe az elsőre nem túl kicsinek tűnő, de valójában igen gyorsan megtölthető térbe építette be a Dobai Hidraulika a süllyedőket és a forgószínpadot. A méreteknek az épület adottságaihoz kellett alkalmazkodni, de a lehető legjobb színpadkiszolgálásra lettek tervezve. Dobforgót nem tudtunk alkalmazni. A süllyedők hidraulikus mozgatásúak, csendesek.

Hátul két db 4 m széles, felfelé mozgó keskeny süllyedő kapott helyet. Az első 32 cm mély, és díszlet építhető bele, a hátsóban pedig egy LED-fal lakik.

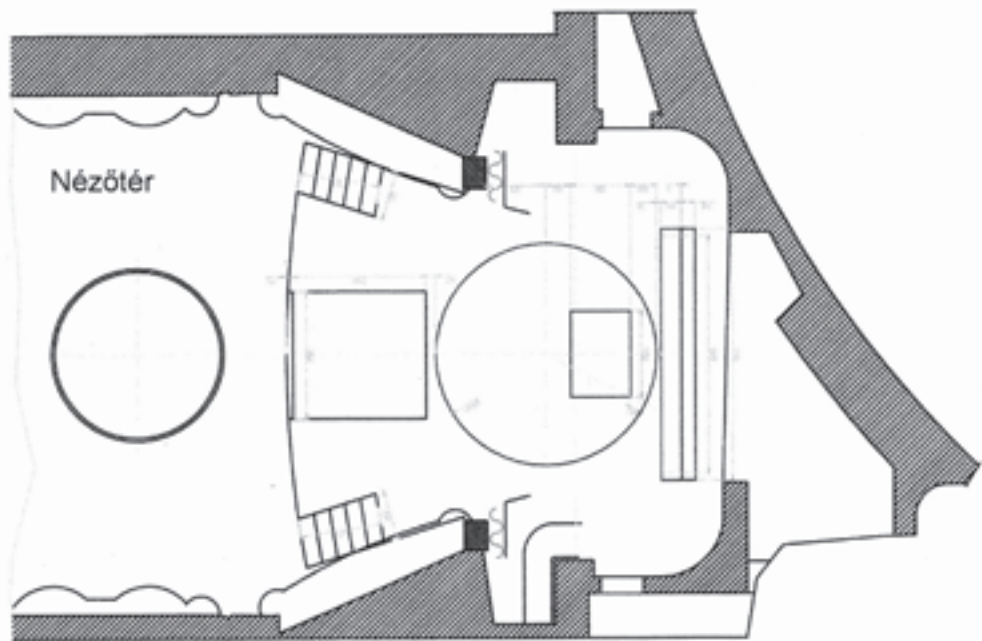
Az előfüggöny vonalában egy 3,6 m-es átmérőjű forgószínpad működik. Utóbbiba egy 1,4 m²-es, elég különleges süllyedő került. Csúszó fedlap van a forgóban, majd, ha a süllyedő felérkezik letről, ki tud parkolni egy második fedlappal, amin a felküldött díszlet van. A süllyedő leengedése után pedig újra foroghat a forgó, már a felemelt díszlettel együtt.

Legelőre egy közel 2x2 m-es süllyedő fog kerülni, mely a pinceszint és a színpadszint között mozog. Ez utóbbi a színpadi hatások mellett az épületet is kiszolgálja, például itt lehet igény esetén levinni a nézőtéri székeket és a mobil dobogókat a pincébe. Ez még ebben a pillanatban nincs kész.

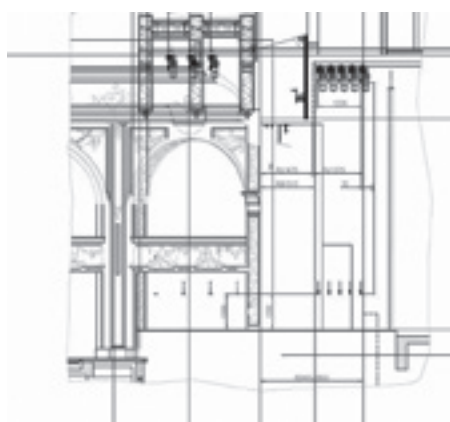
Eredetileg a színpadon volt egy zenekari süllyedő, – mint kiderült, működésképtelen – de annyira, hogy tíz évvel ezelőtt a légtechnika csöveit átvezették rajta, mert úgysem mozgott. Ezt szerettük volna esetleg megtartani, de végül nem lehetett gazdaságosan rendbe hozni. A másfél évtizedes diszkóként való üzemelés egyébként mindenhol meghagyta a nyomait, nagyon sok minden hiányzott.

A felsőgépészetet a Színpad Automatika Kft. telepítette. A rendszertervező Bálint József, az elektromos tervező Járdán József, a gépészeti tervező pedig Farkas László volt.

A hátsó színpadon 5 gépi díszlethúzó kapott helyet, az előszínpadon viszont nehézségekkel találkoztunk. Szerettünk volna ide is díszlethúzókat, azonban a – valószínűleg még eredeti – annakidején üvegterőt tartó rácsos szerkezet nem volt terhelhető ilyen mértékben. Más megoldást kellett találni. Így kiépítettünk hat talpalási pontot, amire egy, a Metallum Tech

► A színpad alaprajza

► Felsőgépészet

által gyártott mobil rácsos tartószerkezetet helyeztünk. Gyakorlatilag a plafon alatt van az előszínpadi díszlethúzókat függesztési pontja, valamint a bontható, függöny műportálé. Olyan a színe, hogy diszkrétan beleolvad a háttérbe.

Különlegesség, hogy a nézőtérben is van egy forgószínpad – ez az egyetlen gép, ami volt eredetileg is, és most is működik.

Az, hogy „üres színpadról” indultunk, számos előnnyel járt. Úgy alakíthattuk ki a gépeket, hogy egymással a lehető legjobb összefüggésben legyenek, ne akadályozzák egymást.

A világítási rendszer elemeit a Lysis-Project Kft. Tatarek Péter vezetésével szállította. Az eszközpark alapja a MAC Quantum LED-es robotlámpái, 12-12 db spot és a wash típus.

A legfontosabb szempont az volt, hogy a jó CRI-értékű LED-es lámpák mellett hagyományos, 3200 K fényvetők is legyenek. Ezzel a vegyes felállással természetes színeket, barátságos és szélsőséges képi világokat is létre lehet hozni.

Ugyanakkor a modern lámpák ezekben a távolságokban nagy fényerővel tudják megvilágítani az elképzeléseket. A LED-lámpák additív színkeverése és a megfelelő lumene miatt a legtöbb színárnyalatban nagyon nagy fényerőt tudunk elérni. 2017-et írunk, fémhalogén gép már nincs is, csak a két fejjép. A lámpák alap-

vetően csendesek, de a néma csendben is teljesen csendes üzemmód a fényszabályozóról még pluszban is állítható (grandMA2 Light). Természetesen a csökkentett fordulató ventilátorüzemet nem használjuk folyamatosan, hanem csak az előadások csendes részeinél.

A fényvetők elhelyezésénél arra próbáltunk figyelni, hogy a lehető legkevesebbet lássanak belőle a nézők. Nemcsak azért, hogy a lencsék elsődleges, direkt fénye ne vonzza oda a tekintetet, hanem azért, hogy a lehető legkevesebb felületen takarjuk ki az építészetet, meghagyva a klasszikus hangulatot.

A Sándi Balázs vezető hangmérnökünk által tervezett line array rendszer hangszórinak is úgy kellett a térbe illeszkedni, hogy vizuálisan ne legyen a tömegük zavaró, mégis tökéletes hangképet biztosítsanak. Különösen érzékeny az a probléma, hogy a hangszórók a színpad elejétől csak 2 méterrel hátrébb kaphattak helyet. A színpad elején kisméretű frontsugárzók segítik az első sorok tökéletes zenei élményét. A hangtechnikai eszközöket a Bluesound és a Chromasound szállította.

A zenekar a baloldali, színpad melletti páholyba került. Mivel így akusztikailag aszimmetrikus teret kaptunk, a lehető legnagyobb hangtompítással és hangnyelvéssel, valamint hangosítás használatával operáltunk. Zenés színház lévén, a teremakusztika külön hangsúlyt kapott. 110 m² hangnyelző felületet telepítettünk, valamint a függönyöknél is előnyben részesítettük az akusztikailag értékelhető helyeket és anyagokat.

Környezetvédelmi szempontból is nagy előrelépés történt. A mikroportrendszerünk nem elemes, hanem akkumulátoros, így nagy mennyiségű elem használatát tudjuk mellőzni. A hangpult típusa: Midas pro II., a mikroportoké pedig Letrosomics.

A süllyesztőbe épített LED-fal 6 mm-es pixeltávolságú, ami alkalmas arra, hogy az első sorból már szinte tüéles képpé olvadjon össze. A rendszert az Amara Kft. telepítette. Komoly precizitás jellemzi őket, a gondos előkészítés

► A felújított nézőtér részlete

→ után gyakorlatilag négy óra alatt betelepítették és beüzemelték a berendezést.

A díszletek beszállításához, és a jó használathoz több ponton is összenyitottuk a két épületet. A színpad hátulján kapott például helyet a "Keró" átjáró. A színpad a nézőtér szintjéhez képest csak 1 méterrel magasabb, ez eredeti adottság. Az ideális magasság 20-40 centivel több kellett volna legyen, de mivel így is kevés a színpad belmagassága, nem emelhattuk meg. A nézőtér jó látási viszonyaihoz mobil dobogórendszert használunk.

Milyen az új technikai rendszerrel dolgozni?

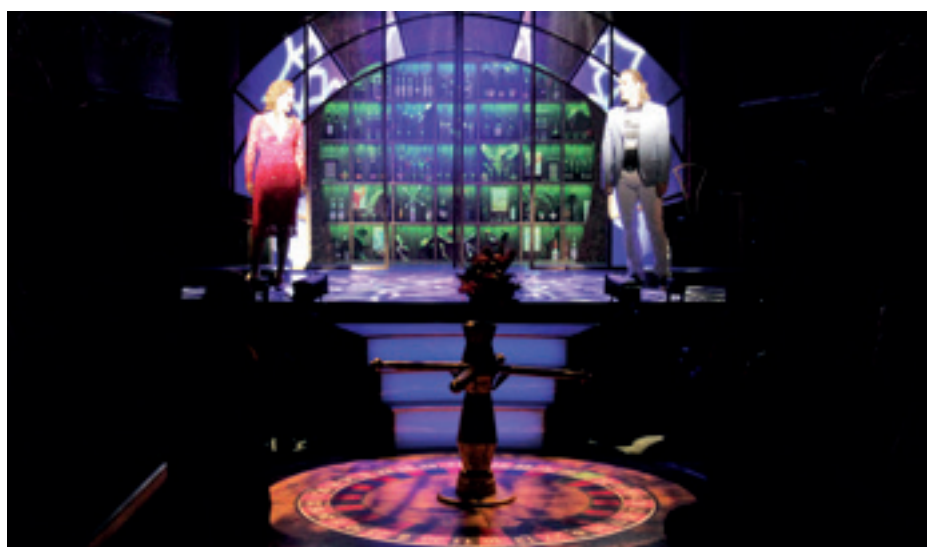
A Kálmán Imre Teátrum első bemutatója a Kero által rendezett *Riviera girl* volt, mely a *Csárdáskirálynő*nek a New Yorkban, a Broadway-n 1917-ben bemutatott változata. A produkció világitástervezőjeként is közreműködtem, így azt gondolom, számos irányból teszteltem a „próbarepülést”. Azt nem állítom, hogy nem volt kapkodós és sűrű néha a lét, de nagyon élvezetes és jól használható a technika, szerencsére minden területen.

A klasszikus, varázslatosan kinéző terem a legkorszerűbb technikával működik. Számos trükköt és zavarba ejtő technikai megoldást tervezünk a bemutatóinkban használni ezen a helyszínen...

Élvezted a munkát, vagy inkább stresszes volt?

Egyértelműen élveztem. Az Operettszínház folyamatosan elképesztő hajtásban van, évi 30-40

► Kálmán Imre: *Riviera Girl* c. előadás (Lévai Enikő és György Rózsa Sándor)

kitelepüléssel, turnéval. Így elég komoly rutinunk van abban, hogy hogyan kell időre elkészülnünk. Én ezt is egy ütemezett projektként kezeltem, talán az lett volna a meglepő, ha elcsúszunk. Az Operettszínház 2000-ben zajló felújításakor pedig műszaki szakértőként segítettem az akkori munkát, így most már kevés meglepetés ért...

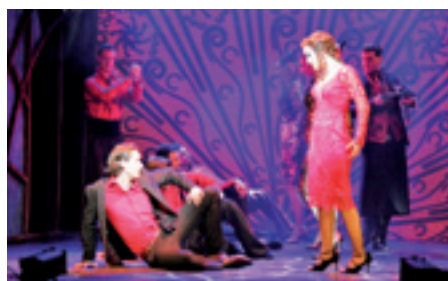
A kollégáink szépen fokozatosan vették át a hatalmat a helyszínen. Számos befejező mozza-

nat még rájuk hárult, ami azért is jó volt, mert így képbe kerülhettek a hely megoldásaival. Külön dicséret illeti Sándi Balázs vezetésével a hangtechnikus kollégákat, akik heteken keresztül nagyon sokat dolgoztak a színpad és a rendszer kitűnő használhatóságáért, de a világosítók, Dreiszker József vezetésével is kitettek magukért. Fontos és megköszönni való szerepe volt Oláh Sándornak, a színpadfelügyelőnek és csapatának, illetve az üzemeltetési vezetőinknek, Foczmán Istvánnak és Henter Györgynek.

Sok sikert és szép, érdekes munkákat kívánunk az új játszóhelyen!

- SZJ -

► Jelenet a *Riviera Girl* előadásból, háttérben a LED-fal